

Marina Vrhovac

»Ženske silimo v politiko«

Reprezentacije ženskosti skozi diskurz o spolnih kvotah v parlamentu

VRHOVAC Marina, univ. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja, doktorska kandidatka na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, Srednja ulica 7, SI-2312 Orehova vas

32-055.2

»ŽENSKES SILIMO V POLITIKO«

Reprezentacije ženskosti skozi diskurz o spolnih kvotah v parlamentu

Pripevek se ukvarja s prezentacijo in analizo argumentov za in proti uvedbi spolnih kvot v zakonodajo. Popelje nas v obdobje od leta 1994 do leta 2006, obdobje burnih razprav o kvotah v parlamentu. Izhajajoč iz konstruktivistične paradigme se avtorica ukvarja s spolom kot družbenim fenomenom, ki je produkt zgodovinsko in kulturno umeščenih medosebnih izpogajanih dogovorov, kateri so proizvedeni skozi jezik in prakso. Skozi razprave o kvotah v parlamentu je mogoče ugotoviti, kakšno razmišljanje o »ženskosti« se je oblikovalo ter kako te norme »ženskosti« v naši družbi vplivajo na obnašanje in odločitve žensk za vstop v politiko. Tako se osvetlijo diskurzivno oblikovane dominantne konstrukcije ženskosti in politike, ki naj ne bi bili združljivi. Pokaže se, da je ženskam največja ovira za vstop v politiko prav njihov spol oziroma »ženskost«. V diskurzivnih bojih za pomen so sodelovali politiki in političarke z različnimi vrednotami in interesi. Od resursov moči akterjev in akterk je bilo odvisno kakšen pomen so izpogajali in ga označili kot »zdravorazumski«. Dogajanje v parlamentu lahko razumemo kot zrcalo družbe, sploh kar se tiče spopadov med spoloma. Rezultat analize predstavljajo normativne podobe ženskosti.

Ključne besede: spol, politika, parlament, diskurz, reprezentacije ženskosti

VRHOVAC Marina, BA Ethnology and Cultural Anthropology, Srednja ul. 7, SI-2312 Orehova vas

32-055.2

»WE FORCE WOMEN TO ENTER POLITICS«

Representations of femininity in the discourse of parliamentary gender quotas

The article presents and analyses arguments for and against introducing gender quotas in the legislature. It considers the period 1994-2006, a period of heated debate about quotas in the Slovenian parliament. Based on a constructivist paradigm, the author addresses gender as a social phenomenon that is the result of historical and culturally placed mutual agreements made on the basis of language and practice. The debates on quotas in the parliament reveal the prevalent concept of "femininity" and the impact of "femininity" norms in our society on the behavior of women and their choice to enter politics. This sheds light on the discursively shaped dominant constructs of the apparently incompatible constructs of femininity and politics. It turns out that gender and "femininity" constitute the main barriers preventing women from entering politics. The discourse struggles over meaning were fought by male and female politicians with diverse values and interests. The protagonists' power resources determined which meaning would prevail as the "common sense" one. The developments in the parliament can be seen as a mirror reflecting society, particularly regarding the gender wars. The results of the analysis are normative images of femininity.

Key words: gender, politics, parliament, discourse, representations of women

Uvod

Tema mojega besedila so reprezentacije žensk in ženskosti skozi diskurz o spolnih kvotah v slovenskem parlamentu. Izhajam iz predpostavke, da je institucionalna politika področje, kjer so od nekdaj dominirali moški in se je ustalilo prepričanje, da tudi pripada moškim. Participacija žensk v politiki kljub deklariranemu zagovarjanju enakosti še vedno pomeni odklon od spolnih norm in ogrožanje »naravne« dominacije moških.¹ Spol raziskujem kot družbeni konstrukt in »produkt diskurzivnih praks«. ² Razprave o kvotah se ne dotikajo samo problematike ženske prisotnosti v parlamentih, temveč se skozi diskurze o kvotah razkrijejo nasprotujoča si razumevanja politične pravičnosti, spola, spolnih identitet in neenakosti.³ Pomeni so diskurzivno konstruirani politični koncepti, ki so vedno odvisni od konteksta in so vedno predmet sporov.⁴ Diskurz o spolnih kvotah tako lahko vsebuje potencial za spremembe, saj preizprašuje obstoječe stanje, lahko pa ščiti določene interese statusa quo, to je rezervacija institucionalne politike za moške. Družbeni konstruktivizem raziskuje, kako posamezniki in skupine prispevajo k izgradnji zaznane družbene realnosti in vednosti.⁵ Konstruktivistični pristop k raziskovanju spola tako določa spol kot kompleksen koncept ali kot kategorijo, ki je konstruirana skozi določene diskurze, kaj velja za »ženskost« in kaj za »moškost«.

Državni zbor ali parlament predstavlja družbene interese, soustvarja javno kulturo in je prostor, kjer se, med drugim, sprejemajo ustava in zakoni, sprejema in nadzira državni proračun ter je ustvarjalec in nosilec legitimnosti. Ženske imajo danes v večini držav po svetu aktivno in pasivno volilno pravico ter, vsaj v zahodni družbi, formalnopravno enak položaj kot moški, pa vendar je povsod po svetu njihova prisotnost v politiki majhna. Tako majhna, da se še vedno ohranja prepričanje, da je politika svet moških. Poulain de la Barre pravi: »Ker so bili moški tisti, ki so izdelali in sestavili zakone, so dali prednost svojemu spolu, pravniki pa

so te zakone spremenili v načela«. ⁶ Če pomislimo, da je bila v preteklosti podrejenost žensk legitimizirana s pravom, je izjemno pomembno, da so v parlamentu prisotne ženske v enaki meri kot moški. Čeprav je politika stvar vseh, je ženskam še vedno težje dostopna. Če pa uspejo priti v parlament, se pa soočajo s spolnimi stereotipi. Podreprezentiranost žensk na najvišji poziciji simbolne moči in kjer se odloča o skupnih javnih zadevah lahko vpliva na to, kako se ženske kot kategorijo konstruira v naših mislih.⁷ Odsotnost večjega števila žensk iz politike tako lahko na simbolni ravni ustvarja prepričanja, da ženske tja ne sodijo.

Značilnost slehernega parlamenta je med drugim razprava. V predstavitvi argumentov za in proti sprejetju kakšne politične odločitve se zvrstijo medsebojni besedni spopadi. Predlog zakona tako postane predmet obsežnih obrazložitvev in vsestranskih analiz, kar predstavlja zrcalo parlamenta in tisto točko, skozi katero je moč sklepati o zaznavi problemov v državi in siceršnjih demokratičnih standardih.⁸ Enakost spolov spada med aktualne teme, ki se uvrščajo na politično agendo in delijo mnenja.

Kronološki pregled obravnav zakonskih določil za spodbujanje uravnotežene zastopanosti spolov v politiki na sejah državnega zbora

Razprava o kvotah in ostalih posebnih ukrepih za spodbujanje uravnotežene zastopanosti moških in žensk v političnem odločanju je v našem parlamentu potekala več kot desetletje. Začela se je v prvem mandatu leta 1994 in končala v četrtem mandatu leta 2006, ko so bile spolne kvote uzakonjene. V prvem mandatu državnega zbora leta 1994 so poslanke in poslanci obravnavali možnost vključitve kvot v Zakon o političnih strankah (ZPolS). Na prvi⁹ obravnavi predloga zakona so razpravljali o možnosti vključitve določila, ki bi politične stranke zavezovalo, da na svojih kandidatnih listah zagotovijo vsaj 40 % zastopanost enega od spolov. Predlog je bil sprejet za nadaljnjo obravnavo. Na

¹ Mencin Čeplak in Rožman, *Politična socializacija*, 370.

² Foucault, *Arheologija vednosti*; Butler, *Težave s spolom*.

³ Sgier, *Discourses of gender quotas*, 67; Bacchi, *Arguing for and against quotas*, 32.

⁴ Jalušič, *Stretching and bending the meanings*, 54.

⁵ Berger in Luckmann, *Družbena konstrukcija realnosti*.

⁶ De Beauvoir, *Drugi spol*, 1. knjiga, 22.

⁷ Dahlerup, *Introduction*, 3.

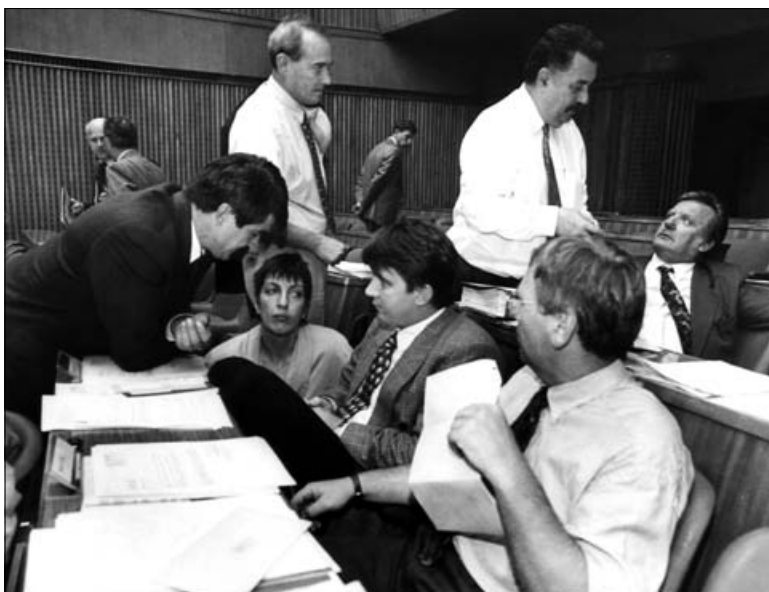
⁸ Gašparič, *Državni zbor 1992 – 2012*, 168.

⁹ Glej: 19. redna seja, 19. 4. 1994, dostopno na www.dz-rs.si.

drugi¹⁰ obravnavi so bili sprejeti amandmaji, in sicer sklep, da naj se v besedilu predloga zakona uporabljata moška in ženska oblika za vse nosilne, aktivne subjekte (državljan/državljanica, predsednik/predsednica, kandidat/kandidatka, član/članica), in amandma, ki zavezuje politične stranke, da na kandidatnih listah zagotovijo enakopravno zastopanost spolov. Na tretji¹¹ obravnavi predloga zakona je vlada predlagala, da naj se odstavek člena, ki določa 40 % delež zastopanosti enega od spolov na kandidatnih listah strank umakne. Predlog vlade je bil sprejet, kar je pomenilo, da je leta 1994 sprejet Zakon o političnih strankah v 20. členu določal le, da mora stranka v svojem statutu navesti način zagotavljanja enakih možnosti pri določanju kandidatov in kandidatke za volitve.

Leta 1996 je bil na seji¹² državnega zbora podan predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah ZPolS, po katerem bi morale politične stranke za naslednje volitve kandidirati najmanj tretjino žensk, za vsako naslednje mandatno obdobje pa delež povečati za vsaj 5 % dokler ne bi dosegli paritetne zastopanosti obeh spolov. Predlog je zajemal tudi finančne stimulacije za stranke, ki bi povečale delež žensk v poslanski skupini. Predlog v državnem zboru ni dobil zadostne podpore, zato ni bil sprejet.

Podobno se je zgodilo s predlogom za spremembo 5. točke 19. člena Zakona o političnih strankah (ORZPol19). Predlog je določal da mora statut stranke obvezno in izrecno določiti postopke in ukrepe pri določanju kandidatke in kandidatov za volitve za namen zagotavljanja enakih možnosti obeh spolov. Zgolj izjava načela enakih možnosti brez opredelitve postopkov in ukrepov ne bi bila dovolj. Tudi ta predlog v državnem zboru ni bil sprejet.¹³

Predlagateljica kvot poslanka Viktorija Potočnik, ki jo je poslanec Miroslav Geržina označil za sufražetko. Avtor Igor Napast, 16. 09. 1994
(Arhiv časopisne hiše Večer)

V drugem mandatu državnega zbora (1996–2000) se je ponovno pričel postopek za sprejem obvezne razlage 5. točke 19. člena Zakona o političnih strankah. Na seji¹⁴ državnega zbora oktobra 1999 je bil sprejet predlog za sprejem predloga ORZPol19, Sekretariatu za zakonodajo in pravne zadeve pa je bilo naročeno, naj pripravi končno besedilo obvezne razlage. Na seji¹⁵ državnega zbora februarja 2000 se je obravnavalo končno besedilo predloga ORZPol19, ki je predvidevalo, da bi morali statuti političnih strank »izrecno določiti postopke in ukrepe pri določanju kandidatke oziroma kandidatov, zaradi česar ne zadostuje zgolj povzemanje ali zgolj izjava oziroma navedba načela enakih možnosti brez takšne izrecne in določne opredelitve postopkov in ukrepov«. Državni zbor je na glasovanju predlog zavrnil.

O neuravnoteženi zastopanosti žensk in moških v politiki se je ponovno razpravljalo v tretjem mandatu državnega zbora (2000–2004). Med obravnavo¹⁶ Zakona o enakih možnostih žensk in moških (ZEMŽM) leta 2002 je bilo izpostavljeno vprašanje enakosti spolov in umeščeno v širši družbeni kon-

¹⁰ Glej: 23. redna seja, 13. 9. 1994, dostopno na www.dz-rs.si.

¹¹ Glej: 24. redna seja, 28. 9. 1994, dostopno na www.dz-rs.si.

¹² Glej: 38. redna seja, 12. 3. 1996, dostopno na www.dz-rs.si.

¹³ Glej: 47. izredna seja, 24. 7. 1996, dostopno na www.dz-rs.si.

¹⁴ Glej: 16. redna seja, 28. 10. 1999, dostopno na www.dz-rs.si.

¹⁵ Glej: 19. redna seja, 29. 02. 2000, dostopno na www.dz-rs.si.

¹⁶ Glej: 17. redna seja, 20. in 21. 06. 2002, dostopno na www.dz-rs.si.

tekst. ZEMŽM je definiral neuravnoteženo zastopanost in uvedel posebne in pozitivne ukrepe na vseh področjih družbenega življenja kot prostovoljen ukrep. Zakon je bil obravnavan in sprejet po hitrem postopku.

Februarja 2004 so poslanke in poslanci v državnem zboru obravnavali¹⁷ spremembo Zakona o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament. Zakon je bil sprejet po skrajšanem postopku. V četrtem, petem in šestem odstavku 15. člena je bilo zapisano, da na kandidatni listi noben spol ne sme biti zastopan z manj kot 40 %. Po novi določbi mora biti vsaka lista sestavljena tako, da je najmanj en kandidat vsakega od spolov uvrščen v zgornjo polovico liste. Liste kandidatov, ki ne bodo skladne z določili prejšnjega odstavka, bodo neveljavne. Določbi prejšnjih dveh odstavkov ne veljata za kandidatni listi, na katerih so uvrščeni le en ali le trije kandidati oziroma kandidatke, pri čemer mora biti na kandidatni listi, na katero so uvrščeni trije kandidati oziroma kandidatke, najmanj en predstavnik vsakega od spolov.

Junija 2004 so v državnem zboru obravnavali¹⁸ predlog ustavnega zakona o spremembi 43. člena ustave. 43. členu se je dodal četrti odstavek, ki pravi, da »zakon določi ukrepe za spodbujanje enakih možnosti moških in žensk pri kandidiranju na volitvah v državne organe in organe lokalnih skupnosti«. Predlog spremembe ustave je bil sprejet, kar je omogočilo še ustavno nevprašljivo sprejemanje kasnejših pozitivnih ukrepov za voljene položaje na nacionalni in lokalni ravni.

V četrtem mandatu državnega zbora (2004–2008) je bila julija 2005 na seji obravnavana sprememba Zakona o lokalnih volitvah. Zakon je bil dopolnjen z ukrepi oziroma z določbami, ki naj bi zagotavljale enakomerno zastopanost obeh spolov na kandidatnih listah in posledično uravnoteženo zastopanost obeh spolov v občinskih svetih. Cilj teh zakonskih dopolnitev je bil zlasti povečanje deleža žensk na kandidatnih listah in med izvoljenimi svetniki in svetnicami.¹⁹ Na drugi obravnavi spremembe zakona je bil podan predlog, da se bo

morala na kandidatnih listah upoštevati zakonska zahteva po enakopravnem zastopanju obeh spolov na kandidatnih listah, in sicer najmanj 40 % vsakega od spolov, pri čemer bodo morali biti v prvi polovici na kandidatni listi kandidati zapisani izmenično. Zakon bi urejal tudi prehodno rešitev za prve redne lokalne volitve leta 2006 in naslednje leto 2010, in sicer bodo morali predlagatelji zagotoviti 20 % oziroma 30 % kandidatov vsakega od spolov, pri čemer se bodo morali na prvi polovici kandidatne liste kandidati razporediti izmenično po spolu. Na tretji obravnavi so sklenili, da naj bo na volitvah 2006 in 2010 šele vsak tretji kandidat ali kandidatka drugega spola. Zakon je bil sprejet.

Maja 2006 je bila v državnem zboru prva²⁰ obravnava predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o volitvah v državni zbor. Predlagano je bilo, da na posamezni kandidatni listi noben spol ne sme biti zastopan z manj kot 35 %. Pri tem je predlog zakona določal tudi prehodno obdobje za prve naslednje volitve, za katere je bila ta meja določena na 25 %. Na drugi²¹ obravnavi sta poslanski skupini LDS in SD predlagali amandma za spolno kvoto v višini 40 %, ki pa ni bil sprejet. Zakon je bil na tretji²² obravnavi julija 2006 sprejet in je zajemal določila, kot so bila predstavljena na prvi obravnavi. Pri tem velja izpostaviti, da kvota za volitve v zakonodajno telo komaj presega kritično maso (30 %) in je daleč od zaželenega razmerja enakosti žensk in moških. Nenaklonjenost poslancev in poslank do sprememb je bila velika, kar lahko pripišemo med drugim dojemanju uzakonjenih kvot kot prisilo, ki preveč spominja na prejšnji režim. Nekateri so kvote razumeli tudi kot obliko diskriminacije in kršitev demokratičnosti. Po drugi strani so pa bile kvote pogosto na dnevnem redu in na koncu sprejete predvsem zaradi eksternih dejavnikov Evropske unije in zavezanost k razvojnim institucionalnim spremembam.

¹⁷ Glej: 34. redna seja, 26. 02. 2004, dostopno na www.dz-rs.si.

¹⁸ Glej: 37. redna seja, 15. 06. 2004, dostopno na www.dz-rs.si.

¹⁹ Murko Pleš et al., Vpliv volilnih okrajev, 5.

²⁰ Glej: 16. redna seja, 3. 05. 2006, dostopno na www.dz-rs.si.

²¹ Glej: 18. redna seja, 21. in 22. 06. 2006, dostopno na www.dz-rs.si.

²² Glej: 19. redna seja, 11. 07. 2006, dostopno na www.dz-rs.si.

Argumenti za in proti uvedbi spolnih kvot

Na mnenja poslank in poslancev o spolnih kvotah so vplivala lastna prepričanja in vrednote, kakor tudi ideološka usmeritev političnih strank. Stranke so v nenehnem političnem boju za oblast in argumenti o kvotah v službi določene ideologije. Levo usmerjene in desno usmerjene stranke imajo predvsem različno opredeljena stališča glede enakosti, enakopravnosti, demokratičnosti, odnosa med državo in cerkvijo. Tako sem opazila, da so se oboji, zagovornice in zagovorniki ter nasprotnice in nasprotniki sklicevali na (proti)ustavnost in demokratičnost. Interpretacija 14. člena ustave, po katerem imamo vsi enake pravice, ne glede na spol, lahko pomeni, da ne potrebujemo dodatnih ukrepov, ker enakost zagotavlja ustava, ali pa pomeni, da ravno zato, ker ta nalaga, da imamo vsi enake pravice, moramo poskrbeti, da bodo vsi lahko enakovredno sodelovali v politiki, zato so potrebni pozitivni ukrepi. Ker predstavniška demokracija temelji na reprezentiranju vseh ljudi, je pomembno, da so v parlamentu enako zastopane vse skupine ljudi. Tako je nizka prisotnost žensk v parlamentu razumljena kot deficit demokracije in jo je potrebno popraviti. Po drugi strani pa pomenijo kvote poseganje v demokratični proces in delovanje strank in bi lahko ovirale njihovo kompetitivnost, zato to ni demokratično.

Najznačilnejši argument proti kvotam je bil skozi celotno obdobje sprejemanja ta, da smo po zakonu in ustavi vsi enaki, in zato ne potrebujemo posebnih ukrepov za ženske. Ti so bili razumljeni kot diskriminacija moških, ki zaradi kvot ne bi mogli kandidirati na listah za volitve. Čeprav se je zmeraj obravnavalo nevtralne spolne kvote, so te že od začetka v razpravah omenjali kot ženske kvote. Stranke, ki so bile za uvedbo kvot, so podpirale vrednote enakosti spolov in njihove enakopravnosti. Stranke, ki so bile proti, pa so se sklicevale na vrednote dostojanstva, svobode in avtonomije političnih strank. Večinoma so bili podporniki in podpornice kvot iz levo usmerjene politične struje, proti pa so bili iz desno usmerjenih strank.

Najpogostejši razlogi za:

- S kvotami bi omogočili enakopravnejšo zastopnost obeh spolov v delitvi oblasti.

- Kvote je potrebno sprejeti, ker bi v prihodnosti (lahko) zaščitile moške.
- Politične stranke delujejo kot »filtri«, ki ne omogočajo ženskam enak dostop do kandidiranja. Zato bi kvote spodbudile stranke, da rekrutirajo in nominirajo več žensk.
- Ženske predstavljajo polovico populacije, zato bi bilo demokratično, če bi bile enako zastopane v parlamentu.
- Ker so ženske po večini bolj izobražene kot moški, naj država uporabi vse sposobne ljudi za njeno upravljanje.
- Zgledujemo se po ostalih državah, kjer kvote že delujejo.
- Politična neenakopravnost žensk bo postopoma odvzela ženskam že doseženo enakopravnost v drugih sferah.
- Interesi žensk ne bodo uresničeni brez enakovrednega zastopstva v politiki.
- Usklajevanje slovenske zakonodaje z evropsko.
- Ženske niso manj usposobljene za politiko, ampak imajo manj možnosti za vstop.
- Več žensk v parlamentu pomeni zagotovitev večje kvalitete dela.

Zagovorniki in zagovornice so izrazili skrb, da kvote niso čarobna palica, potrebno bi bilo spremeniti odnos političnih strank do žensk. Za večjo udeležbo žensk bi se moral izboljšati tudi ugled politike ter mišljenje in vedenjski vzorci ljudi.

Nasprotniki in nasprotnice kvot pa so svoje argumente utemeljevali na tradicionalizmu, biološkem determinizmu in različnih premisah, značilnih za nasprotnike in nasprotnice kvot iz ostalih raziskav evropskih držav.²³ Poslanke so svoje nestrinjanje utemeljile, da ženske zmorejo same in ne potrebujejo kvot. Izrazile so nestrinjanje z ženskami kot skupino, saj imajo tudi ženske različna politična prepričanja.

Najpogostejši razlogi proti:

- Kvote so zakonska prisila, ki silijo ženske v politiko. Kot take preveč spominjajo na prejšnji režim.

²³ Glej Freidenvall et al., *The nordic countries*; Fuszara, Poland – a success story; Dahlerup, *Increasing women's political representation*, 143-144.

Poslanci državnega zbora ob koncu prvega mandata, v katerem se je prvič razpravljalo o kvotah.

Avtorica N. Pirc, julij 1996 (*Arhiv časopisne hiše Večer*)

- Ker je več moških kot žensk včlanjenih v politične stranke, bi pomenile diskriminacijo moških pri kandidiranju za volitve.
- Žensk politika ne zanima.
- V Sloveniji že imamo popolno enakopravnost žensk in moških.
- Ženske naj grejo v politiko zaradi sposobnosti, ne pa kot »okrasek«.
- Kvote so ponižujoče in žaljive za ženske, zato jih bodo odvrčale od kandidiranja.
- Kvote ogrožajo sestavo političnih strank.
- Ženske se ne odločajo za politiko, ker imajo »višje poslanstvo« – materinstvo in z njim povezano skrb za družino in dom.
- Volivci bi lahko imeli odpor voliti ženske zaradi kvote.
- Ker bi imele ženske prednost pred moškimi, bi slednje diskriminirali.
- Kvote ženske podcenjujejo in jim zato škodijo.
- Kaj se bo pa storilo s poklici, kjer prevladujejo ženske?
- Ženske bodo zaradi neizkušenosti lahko delovale v škodo stranki.
- Ženskam so prioriteta družina, dom, ne pa izpostavljenost javnosti. Zato se ne odločajo za politiko, in kvote tega problema ne bodo rešile.

Nasprotniki in nasprotnice so izrazili skrb, da bi bilo praktično nemogoče zagotoviti ustrezno število žensk v strankah in/ali na kandidatnih listah, saj nočejo v politiko. Kvote bi povzročile več zmede kot koristi. Politična kultura strank, bi naj bila tista ovira, ki ženske odvrča. Ker imajo ženske druge obveznosti v družbi, kvote bistvenega problema ne bodo rešile.

Obe struji sta izrazili podobne skrbi, da kvote same po sebi ne bodo rešile problema, ter, da je potrebno spremeniti odnos političnih strank do žensk. Oboji so pritrdili, da ženske še zraven dela bremenijo zasebna sfera, ki je razumljena kot njihova primarna sfera delovanja. Iz levo usmerjenih strank je sicer bilo zaslediti mnenja, da bi se dela, ki tradicionalno spadajo pod žensko domeno, morala uravnoveženo porazdeliti med spoloma. Medtem, ko si desni politiki ne znajo predstavljati, kako bi se lahko ženske še poleg domačega dela enakovredno ukvarjale s

politiko. Potrebno bi naj bilo postopno spremeniti miselnost, odpraviti stereotipe in predsodke, ki so še vedno globoko zakoreninjeni v vsakdanjem življenju obeh spolov. Vendar bi se naj na tem delalo postopoma, z vzgojo in izobraževanjem. V kvotah niso zaznali potenciala radikalnega ukrepa, ki pa bi bil lahko odskočna deska za vrsto novih nadaljnjih ukrepov in praks, ki bi lahko vodili v dejansko enakost spolov v družbi. Tako se je nekako obdržal koncept zasebne sfere kot domene žensk kot samo-umeven. Povedno je, da so se diskurza zasebno/javno posluževali le (moški) politiki.

Dinamika sprejemanja spolnih kvot skozi čas

Uvajanje spolnih kvot v zakonodajo ne pomeni samo enakih možnosti za kandidiranje na volitvah, ampak pomeni tudi prizadevanja za dejansko izvolitev podzastopanega spola v večjem številu. Ker ima pozitivna akcija zagotovo potencial za spremembe na tem področju, je označena kot kontroverzna, predvsem na zahodu.²⁴ Raziskava sprememb, ki vključuje kvotna določila, pokaže, da so bile v Sloveniji tri faze sprejemanja kvot v zgodovini politike:²⁵

- skoraj popolna zavrnitev kvot, saj so bile povezane s socialistično preteklostjo (zgodnja 1990ta leta);
- obdobje uvajanja internih strankarskih kvot v nekaterih levih in levosredinskih strankah ter zavrnitev vsakega parlamentarnega poskusa vpeljave kvot v zakon (druga polovica 1990tih let);
- uvajanje spolnih kvot v nacionalno zakonodajo za državne volitve, lokalne volitve in volitve v Evropski parlament (sredina prvega desetletja 21. stoletja).

Prvo polovico 1990 let je zaznamovala tranzicija v liberalno demokracijo. Takrat so kvote preveč spominjale na kontinuiteto socialistične tradicije in niso bile sprejemljive. Vpeljavi kapitalističnega

režima je sledila repatriarhalizacija družbe.²⁶ Ta se je kazala v oživljanju in ponovni krepitvi starih dihotomij javnega in zasebnega ter v ponovnem vzniku za kapitalizem pomembnih konservativnih ideologij o družini in spolu.²⁷ Čeprav je to pripomoglo k ohranjanju ideologije žensk kot primarnih skrbnic doma, ženske zaradi skrbstvenih in družinskih obveznosti praviloma niso zapuščale sfere plačanega dela (dvojna obremenjenost). Se je pa utrdila miselnost o dveh ločenih sferah in tem, »kam ženske sodijo«. Namreč debate o enakosti spolov v parlamentu zadenejo ob fundamentalna prepričanja o odnosih med spoloma, kjer so »ženske« v opoziciji z »moškimi« kot normo. Prevladujoče ideje o ženskosti in z njimi povezani družbeni pritiski, predstavljajo opresijo, ki lahko vpliva na obnašanje in odločitve žensk v vsakdanjem življenju, kar predstavlja oviro za enakost spolov.²⁸ Velikokrat se posamezniki in posameznice podredijo družbenim spolnim normam, da bi se izognili kulturni marginalizaciji. Ker politika velja za moško področje, bi prihod večjega števila žensk v politično areno pomenilo »vmešavanje v moške posle«. Tako so se v 1990tih letih spolne kvote v volilnih zakonih zdele nekaj nepredstavljivega. Uvrščali so jih v polje »ženskega vprašanja«. Poslanec je predlagateljico kvot celo označil za sufražetko: »*Amandma gospe Vike Potočnik je čisto razumljiv. Ker je ona pač znana v naši družbi kot sufražetka, v borbi za ženske pravice, je tu zapisala enakopravno možnost.*«²⁹ Politika in javna podpora kvotam je bila nizka, kar lahko pripišemo pomanjkanju ustreznega vedenja o različnih politikah enakosti spolov. Nasprotniki spolnih kvot in ostalih ukrepov so dejali, da se ženske v veliki meri ne odločajo za sodelovanje v politiki, ker imajo kot »ženske« obveznosti z delom v gospodinjstvu in z otroki. Pojavljali so se predlogi, da je treba družbo spremeniti v tej smeri, da ženske »vzgaja, da jim priporoča udeležbo v politiki, da se številčneje včlanijo kot aktivne članice strank«.³⁰ Zato jih politika preprosto naj ne bi zanimala in nočejo sodelovati. Zagovarjanje takšnih stališč je

²⁶ Za več o repatriarhalizaciji in domestifikaciji žensk glej dela Mace Jogan.

²⁷ Burcar, *Restavracija kapitalizma*, 2.

²⁸ Charlebois, *Gender and the construction*, 2.

²⁹ Miroslav Geržina, 13. 09. 1994, 23. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

³⁰ Vitodrag Pukl, 12. 03. 1996, 38. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

²⁴ Dahlerup, *Introduction*, 9.

²⁵ Antić Gaber, *Slovenia: from voluntary to legislated quotas*; Antić Gaber, *Slovenska politika*.

pospremiti hihitanje in nasmihanje v parlamentarni dvorani.

Leta 1994 so se torej poslanke lotile razprave o vključitvi nevtralnih spolnih kvot v Zakon o političnih strankah (ZPolS) previdno. V razpravi so sodelovale štiri poslanke, ki so izpostavile mnenje, da je zakonsko določilo tudi dobro za moške, saj jih bo v prihodnosti zaščitilo. Za nekatere poslanca bi predlog pomenil kršenje enakopravnosti in ustavne pravice moških, saj »se politika v družbi razvija organsko in trenutno je 20 % žensk in 80 % moških v strankah, ki ne bi imeli pravice kandidirati«. ³¹ Predlog ni bil sprejet.

Leta 1996 je bilo v razpravo o ponovni uvedbi kvot v ZPolS vključenih osem poslank. Pet poslank je bilo proti predlogom. Še slabša udeležba poslank je bila v razpravah o predlogu obvezne razlage 5. točke 19. člena ZPolS. V prvem mandatu sta sodelovali dve poslanki, v drugem pa ena. Ker gre pri tem predlogu samo za ukrep obvezne razlage političnih strank o načinu zagotovitve enakosti spolov na kandidatnih listah, so bile spolne kvote celo predstavljene kot grožnja. Zagovorniki in zagovornice predloga so se namenoma izogibali besedi »kvota«, ki je služila kot grožnja, v primeru, če ta predlog ne bi bil sprejet. Interes za predlog obvezne razlage (ORZPol19) je bil majhen. Predlogi niso bili sprejeti.

Približevanje članstvu Evropske unije je pomenilo obdobje, ko je bila Slovenija primorana uskladiti svoj pravni red z redom unije. Ena takšnih direktiv je bilo zagotavljanje enakosti spolov. Tako je bilo sprejetje sistemskega Zakona o enakih možnostih žensk in moških (ZEMŽM) pravzaprav neizogibno. Če je še pred letom 2002 prevladovalo negativno mnenje o uvajanju kakršnih koli ukrepov o zagotavljanju enakih možnosti obeh spolov v zakon, se je s sprejetjem ZEMŽM to začelo spremenjati. Vsi kasnejši predlogi sprememb in dopolnitev zakonov, ki so vpeljevali enakost spolov v politiki in so bili obravnavani na sejah državnega zbora, so bili sprejeti. Poslanci in poslanke, ki so bili proti kvotam, so svoje mnenje seveda izrazili negativno, vendar so na koncu predloge večinoma podprli.

³¹ Vitodrag Pukl, 13. 09. 1994, 23. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

Na sprejem ZEMŽM leta 2002 so v veliki meri vplivali eksterni dejavniki Evropske unije, saj so izvajali pritisk za usklajitev pravnega reda glede enakih možnosti s pravnim redom EU. Najbolj je v javnosti očitno evropsko okolje vplivalo na večjo odprtost strank do žensk pri nas, ko je Parlamentarna skupščina Sveta Evrope zavrnila delegacijo slovenskega parlamenta zato, ker je bila enospolna. ³² Zaplet so rešili tako, da je eden od podpredsednikov delegacije odstopil svoje mesto predstavnic. Potemtakem je bil sprejem ZEMŽM pričakovan, zato se proti ni izrekla nobena politična stranka. V razpravi pa so bila izražena nestrinjanja in debata se je odvila v smeri izražanja stališč proti pozitivni »diskriminaciji«. Nekateri poslanci so menili, da je zakon preveč deklarativen in vsebuje premalo določb za izvrševanje enakih možnosti. Delo v politiki se je razumevalo zgolj kot poklic in omenjalo se je, »da so tudi moški deprivilegirani na nekaterih področjih, predvsem v posameznih poklicnih vejah, v katerih prevladujejo predvsem ženske. In tudi zato je sprejetje tega zakona tako pomembno.« ³³ Na več točkah je zaslediti obrambo *statusa quo* in moške privilegiranosti v družbi. Na podobne komentarje se lahko postavi vprašanje, kaj bodo moški imeli od vsega tega (beri: pozitivnih ukrepov in kvot)? Čeprav je zagovornica zakona poudarila, da »zakon ne prinaša nikakršnih kvot in zavajajoče je, da se manipulira s tem izrazom, do katerega je slovenska javnost tako zelo alergična«, ³⁴ se je govorilo prav o tem. V razpravi sta sodelovali dve poslanki.

V pregledu razprav je bilo zaslediti »liberalnejše« razmišljanje glede spolnih vlog od 1990tih. Neki poslanec je izrazil, da se tudi »moški morajo začeti ukvarjati s stvarmi, ki so tradicionalno bolj v domeni žensk«, hkrati pa je povedal, da samo s spremembo zakonodaje in uvedbo kvot ne bomo dosegli večje enakosti, ker »so vedenjski vzorci, ki sploh pripeljejo do diskriminacije med spoloma privzgojeni in dokler se ne bo spremenilo mišljenje in obnašanje ljudi, bo do diskriminacije še vedno prihajalo«. ³⁵ Potemtakem je zagovornik postopnega uvajanja ukrepov za

³² Fink Hafner et al., *Politične stranke in ženske*, 203.

³³ Igor Štemberger, 20. 06. 2002, 17. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

³⁴ Majda Širca, 17. seja DZ, 20. 06. 2002, dostopno na www.dz-rs.si.

³⁵ Igor Štemberger, 20. 06. 2002, 17. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

Poslanci državnega zbora na prvi seji četrtega mandata, v katerem so bile kvote sprejete v zakonodajo.
 Avtor Igor Napast, 22. 10. 2004 (*Arhiv časopisne hiše Večer*)

enakost spolov, ki je zelo počasno, in je na primer na Švedskem, Danskem in Norveškem trajalo 70 let preden so ženske v politiki dosegle 30 % zastopanost.³⁶ Spolne kvote spadajo pod radikalnejše reforme, vendar na splošno učinkujejo. Podzastopanost ženskega spola v politiki je nemogoče razumeti brez spoznanja, da se ženske v manjši meri angažirajo večinoma prav zaradi pomanjkanja časa in energije, ki ju od njih zahteva zasebna sfera življenja. Prav stereotipno se pri ženskah razpravlja o tem, kako bodo usklajevale družinsko življenje s kariero, medtem ko bi naj moškim predstavljalo urejeno družinsko življenje prednost v politični karieri.³⁷

Slovenija je postala članica Evropske unije 1. maja 2004, prve volitve slovenskih poslancev v Evropski parlament pa so bile 13. junija 2004. Še pred volitvami je bilo potrebno sprejeti določene amandmaje členov Zakona o volitvah poslancev iz RS v Evropski parlament. Eden amandma se je dotikal tudi spolnih kvot, in sicer je določal, da mora vsaka lista vsebovati najmanj 40 % kandidatk

oziroma kandidatov obeh spolov, pri čemer mora biti najmanj en kandidat oziroma en predstavnik obeh spolov v zgornji polovici te liste. V razpravi se je še vedno uporabljal izraz »ženske kvote« oziroma »tako imenovane ženske kvote«, čeprav je določena minimalna uvrstitev na listo pomenila za oba spola enako. Pomisleki so bili, da se bo ženske uvrščalo na kandidatno listo le zaradi spola in ne zaradi sposobnosti ali zanimanja za politiko. Delo v politiki se je razumevalo zgolj kot poklic in ne pozicija s simbolno in realno družbeno močjo. Določilo o 40 % zastopanosti enega od spolov na kandidatnih listah za volitve je bilo sprejeto. Po mnenju nekaterih je bil predlog sprejet predvsem zato, ker je veljajo prepričanje, da »se v Evropskem parlamentu tako o ničemer pomembnem ne odloča, to je tako ali tako marginaliziran položaj, ni nič hudega, če so punčke zraven«.³⁸ Takrat je bil v postopku tudi že predlog za spremembo 43. člena ustave, ki je določal ukrepe za spodbujanje enakih možnosti moških in žensk pri kandidiranju na volitvah v državne organe in organe lokalnih skupnosti. Tudi ta predlog je bil sprejet, čeprav so nekateri poslanci

³⁶ Glej Dahlerup, *Introduction*, 7.

³⁷ Glej Antić Gaber, *Poklicne kariere slovenskih političark*.

³⁸ Potrata, *Pogovor z Majdo Potrata*, 221.

in poslanke izražali mnenja proti uvedbi spolnih kvot. Namen sprememb zakonov so bile enake možnosti obeh spolov pri kandidiranju za volitve ter povečanje deleža žensk kot podzastopanega spola v političnem odločanju. Nasprotniki in nasprotnice kvot so izrazili prepričanje, da bi se morale ženske uvrščati na kandidatno listo zaradi njihovih kvalitet, ne pa zaradi spola. Po sprejetju ustavne spremembe zakonsko predpisovanje spolnih kvot za kandidatne liste ni bilo več ustavno sporno. Tako so imeli nasprotniki kvot en razlog manj.

Leta 2005 so bili podani predlogi za vključitev spolnih kvot v Zakon o lokalnih volitvah. Razprave so bile še posebej burne. Argumenti proti so bili, češ, da bo ženske potrebno siliti v politiko, bile naj bi bolj neizkušene, imele naj bi odpor do politike, druge interese, zlasti na področju družine, gospodinjstva, skrbi za moške in podobno. Problem naj bi bil tudi zlasti v majhnih vaških občinah s tradicionalnim okoljem. Tam žensk, ki bi se šle politiko enostavno naj ne bi bilo.

Podobno se je leta 2006 v parlamentu razpravljalo o uvedbi kvot v Zakon o volitvah v državni zbor. Državni zbor ima poleg realne tudi simbolno moč v našem političnem sistemu. Oblastne strukture potekajo v Sloveniji po vrstnem redu: Predsednik države, Vlada, Ustavno sodišče, državni zbor, ki sprejema zakonodajo, odloča o imenovanju predsednika ali predsednice Vlade, razrešitev ministrov oziroma ministric in državnem proračunu, ter državni svet.³⁹ Že samo glede na naloge državnega zbora ima ta institucija v očeh državljanov in državljanek veliko moč, s simbolno močjo pa postane najmočnejša voljena politična institucija v državi. Najbolj pestre so bile razprave prav o vključevanju kvot v Zakon o volitvah v državni zbor. Razlika se kaže tudi v pojmovanju enake zastopanosti spolov, saj je ta na evropski in lokalni ravni postavljena na 40 %, na nacionalni pa 35 %, kar je komaj nekoliko več kot kritična masa zastopanosti in je daleč od zelenega razmerja enakosti žensk in moških.⁴⁰ Udeležba žensk v hierarhično najvišji instituciji, kjer se kopiči družbena moč ima tudi simbolični pomen. Z večjim vstopom žensk v politiko se začne to polje spreminjati.

Od razprav iz 1990tih let je razlika ta, da so bile razprave v tretjem tisočletju burne, v njih je sodelovalo veliko več poslancev in tudi poslank. Kot da bi še z zadnjimi močmi skušali »obraniti« *status quo*, čeprav je bila sprememba neizogibna. Več se je govorilo o spolnih kvotah in tudi poslanci in poslanke so bili o tem bolj strokovno poučeni. V družbi se je čutil napredek glede enakosti spolov. Poslanci in poslanke so bili bolj poučeni o pozitivnih ukrepih in pomenu spolnih kvot. Zavedali so se, da je nizka prisotnost žensk v parlamentu problem demokratične države. Namreč kvote postanejo pojem, o katerem je mogoče razmišljati šele takrat, ko postane politična podreprezentiranost žensk razumljena kot problem.⁴¹ Čeprav je bila v Zakon o volitvah v državni zbor zapisana prehodna določba o 25 % kvotah za naslednje volitve leta 2008, lahko šele od leta 2011 opazimo povečanje števila poslank v parlamentu. V 1990tih letih je tradicionalno opredeljevanje žensk kot mater in skrbnic za dom in družino upravičevalo izključevanje žensk iz javnega in političnega življenja. V tretjem tisočletju pa se je v javni politični debati razpravljalo bolj o harmoniji med spoloma v zasebni sferi.

Reprezentacije ženskosti

Diskurz o spolnih kvotah v parlamentu je prežet s subtilnim seksizmom, ki se izraža v spolnih stereotipih. Takšna oblika seksizma je močno zasidrana v tradiciji in velikokrat ne prepoznana, saj na splošno velja za nekaj »naravnega«. Z reprodukcijo spolnih stereotipov se zagovarjajo ustaljene družbene hierarhije in neenakost spolov. Seksizem se skozi čas spreminja, postaja vedno bolj sofisticiran in zavrt v »zdravorazumskost« spolnih vlog, kjer moškosrediščni diskurzi in institucije transformirajo moško-ženske razlike v žensko deprivilegiranost.⁴² Kaže se v dojemanju žensk kot subjektov, ki imajo v družbi drugačne vloge (podrejene ali manjvredne) od moških, izjavah o telesnih atributih ter v ovirah žensk na poti v politiko, strankarskih vratarjev med drugim. V pregledanih razpravah sem opazila veliko mero esencialističnega diskurza. Pojavili so se stereotipi o tradicionalnih spolnih vlogah žensk, vezanih na zasebno sfero, da ženske politika ne zanima in zanjo niso usposobljene, da imajo dru-

³⁹ Antić Gaber, *Vloga državnega zbora*, 113.

⁴⁰ Prav tam.

⁴¹ Sgier, *Gender quota debates*, 5.

⁴² Bem, *The lenses of gender*, 5.

gačen pogled na stvari in politiko, ter razni komplimenti s strani poslancev glede dosedanjega dela poslank v politiki in njihovega videza. Vstop žensk v politiko pomeni vstop v javno sfero, odločanje o običajnih skupnih stvareh ter sodelovanje pri oblasti države. Spolne kvote v politiki tako destabilizirajo pričakovanja glede ločenih spolnih vlog moških in žensk v družbi in jim prav zaradi tega nekateri nasprotujejo.⁴³

Analiza pokaže, da je polarizacija kategorij moški in ženske občutna, kakor da bi šlo za dva različna svetova. Vsekakor pa bi naj področje politike pripadlo kategoriji moških. Poslanec se je v spodnji izjavi opredelil, da politika dejansko pripada moškemu, saj ni toliko pomembno, kakšne kvalitete in znanja imajo. Načelo: vsi moški sodijo v politiko, ampak ženske se pa morajo še dodatno izkazati, če želijo stopiti v ta svet.

»Kdo je bolj za politiko, ali je ženska ali je moški. Vidim, kar vas je tukaj žensk, ste za politiko. Moški nekateri so, drugi smo manj in tako naprej in to bo samo po sebi prišlo. Na žalost, nekateri se sedaj čutijo bolj odgovorne za to, da nekaj naredijo za ženske, da bodo sodelovale v politiki.«⁴⁴

Diskurz je prežet z ideologijo spolnih vlog in biološkim determinizmom, pri katerem sodelujejo vsi, tako pripadniki in pripadnice levo usmerjenih, kakor desno usmerjenih političnih strank. Skozi obdobje od leta 1994 do leta 2006 so se oblikovali specifični pomeni o ženskosti. Najpogosteje se je skušalo utemeljevati, da dominantna družbena konstrukcija ženskosti ni združljiva s politiko. Prav lastnosti, ki so tradicionalno povezane s hegemono moškostjo – oddaljenost od doma, stalna odsotnost od doma –, spadajo k politični karieri.

»Ali lahko konkretno moja žena, s katero imava skupaj dva otroke, ki mora skrbeti za dom, ki mora skrbeti za likanje, ki mora skrbeti za to, da je vse v redu, ob meni, ko sem tu na nočnih sejah in popol-

danskih pa še kje drugje, ali lahko ona aktivno dela? Z zakonom jo bomo prisilili, da bo, recimo.«⁴⁵

»V Ljubljani sem od torka do petka vsak teden. Doma imam majhne otroke. Sploh ne vem in si ne predstavljam, kako bi bilo, če bi to bila moja žena, ki je prevzela neko vlogo in kot mati še istočasno skrbi in opravlja tisto, kar bi moral sam delati.«⁴⁶

Vloga žensk kot mater, žen in gospodinj je bila razumljena kot temelj ženskosti. Ženske kot spolno kategorijo zaznamuje predvsem vloga materinstva, čeprav niso vse matere, se ne morejo otresti stereotipov »socialnega materinstva«. Zato se ženske ne odločajo za politiko ali naj ne bi bile primerne za politiko, ker imajo »višje poslanstvo«. Povedno je, da so se takšnih argumentov polastili (le) moški v parlamentu.

»Življenje ženskam daje celo več dolžnosti, kot nam moškim, predvsem pri izvajanju njihovega največjega poslanstva: rojevanja otrok, biti mati, skrbnik družine in podobno.«⁴⁷

»Dejansko v naši družbi ni poskrbljeno, da bi bila socialna in ekonomska problematika žensk, njihove obveznosti pri skrbi za družino rešene tako, da bi ženskam omogočali bolj pogost in bolj svoboden vstop v politiko.«⁴⁸

Se pravi, da se je debata nasprotnikov kvot osredinila okoli ideje, da so ženske »krive«, da se ne odločajo za politiko. Obveznosti z družino niso bile predstavljene kot strukturna ovira, temveč kot lastna izbira. Ni bilo zaslediti, da bi uvedba spolnih kvot (več žensk v politiki) lahko motivirala odločevalce in odločevalke v parlamentu, da v prihodnosti razmislijo in uvedejo ukrepe za enakost spolov na sistemski ravni. Prav tako ni bilo zaslediti, da bi kdo izrazil mnenje, kaj pa, če bi moški prevzeli polovico odgovornosti do gospodinjskega dela in dela z otoki.

⁴⁵ Bogdan Barovič, 15. 06. 2004, 37. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁴⁶ Alojz Sok, 12. 07. 2005, 8. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁴⁷ Valentin Pohorec, 21. 06. 2002, 17. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁴⁸ Jožef Jerovšek, 26. 02. 2004, 34. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁴³ Bacchi, *The politics of affirmative action*, 27.

⁴⁴ Miroslav Geržina, 12. 03. 1996, 38. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

Poslanke v državnem zboru v četrtem mandatu, z leve: Marija Pozsonec, Eva Irgl, Mojca Kucler Dolinar, Alenka Jeraj, Marjeta Uhan, Barbara Žgajner Tavš, Breda Pečan, Majda Potrata, Majda Širca in Darja Lavtižar Bebler. Avtor Igor Napast, 22. 10. 2004 (Arhiv časopisne hiše Večer)

»V naši poslanski skupini si bomo zaradi vašega enkratnega in neponovljivega poslanstva, ki ga imate, vedno prizadevali, da se boste kot dobre matere, žene, sposobne študentke, delavke in menedžerke same odločale o tem, koliko boste sodelovale v političnem odločanju, bodisi na lokalnem ali pa državnem nivoju.«⁴⁹

Iz analize je razvidno, da se je ženskam pripisovalo krivdo, za tako majhno udeležbo na mestih javnega odločanja. Raziskovalke, ki se ukvarjajo z neenakostjo v politiki, so ugotovile, da so moški redkokdaj »odgovorni« za neenakost spolov v politiki.⁵⁰ Moški že imajo politične izkušnje, ki jih ženske še morajo pridobiti, da bodo lahko številčno enako reprezentirane. Razpolagajo tudi z večjo politično močjo in bi lahko »poskrbeli«, da bi se ženske raje odločale za članstvo v političnih strankah, tudi za sprejemanje ukrepov enakih možnosti

v vse politike in zakonodajo. Tako se moška moč nad ženskami v politiki dejansko razkrije v neproblematizaciji zakonodaje in skozi diskurz o ženski podreprezentiranosti namesto moški nadreprezentiranosti v politiki.⁵¹

Pogost argument proti kvotam je bil ta, da ženske naj ne bi bile usposobljene za delo v politiki. Imele bi naj premalo znanja in izkušenj. Takšna mnenja so se pojavljala predvsem v razpravi o vpeljevanju kvot v Zakon o lokalnih volitvah. V manjših ruralnih krajih preprosto naj ne bi bilo primernih kandidat, ki bi želele kandidirati, zato bi kvote imele negativen učinek. Posledično bi izvoljene ženske zaradi svoje neizkušenosti lahko delale napake in slabo vplivale na ugled svoje stranke.

»In če bomo kar po abecedi izbirali ženske, jih nastavljali na listo, sem prepričan, seveda bodo tudi izvoljene, ker odločajo pa volivci, ampak s svojim delom, ko ne bodo imele izkušenj v neki politiki, tudi na lokalni ravni, bodo lahko delovale tako, da bo to kontraproduktivno, da bodo potem volivci raz-

⁴⁹ Martin Mikolič, 12. 07. 2005, 8. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁵⁰ Lombardo et al., *Taming the male sovereign?*; Lombardo in Meier, *Power and gender*; Meier et al., *Gender mainstreaming*.

⁵¹ Lombardo in Meier, *Power and gender*.

mišljali: »Ja, kaj sem pa jaz sedaj to volil,« in na naslednjih volitvah potem lahko pride do drugačne odločitve pri teh volitvah. In to ni kontraproduktivno samo za tisto politično stranko, ki bo tako listo postavila, to je kontraproduktivno tudi za vas, ženske, ki uspešno delujete v politiki.«⁵²

Potemtakem se je razumelo političarke kot predstavnice svojega spola, saj lahko »ena slaba« političarka okuži vse. Tako da spol determinira samo političarke in jih bolj bremeni kot politike. Podobno je poslanec razlagal, da bi naj bil svet čez nekaj let drugačen in takrat bodo tudi ženske sposobne opravljati dela, ki jih sedaj moški. Ženske zreducira na spol.

Političarke bi na lokalni ravni naj imele polno izzivov, saj je to področje »koalicije moških, ki so nekako naravnane na to, da zadovoljujejo potrebe na področju komunalne infrastrukture ali še kje drugje. Pa ne mislim, da žensk to v občinskih svetih, v občinski politiki ne zanima. So pa veliko bolj občutljive in velikokrat opozarjajo predvsem na težave ali predlagajo rešitve na področju sociale, zdravstva, šolstva, otroškega varstva in podobno, torej oplemenitijo delo občinskega sveta.«⁵³

Poslanec je bil mnenja, da bi ženske morale biti del lokalne politike, ker bi prispevale h kvaliteti dela zato, ker »se nekoliko drugače obnašajo. To, kar je tudi tukaj prisotno. So bolj pripravljene, so manj arogantne in so manj politikantske ali – v Prekmurju rečemo – nakladaške, so morda bolj disciplinirane in morda še kaj.«⁵⁴

Na ženske se je v prvi vrsti gledalo kot na telo in so bile nenehno izpostavljene »kritičnemu« pogledu. Pri branju razprav se zazdi, da se je pri poslankah preizpraševalo njihovo »opravilno sposobnost« v parlamentu. Poslanec je recimo čestital ženskam, izvoljenim v parlament, »da so imele toliko korajže, da so nastopale na volitvah.«⁵⁵ Kvote so

bile s strani poslanke tudi označene kot »zakonsko obvezni okrasek«, na kar ni mogla pristati.⁵⁶ Ženske v parlamentu bi naj bile »dobre poslanke in imajo drugačen pristop do reševanja problemov, delujejo preko mnogih moških in imajo kvaliteten vpliv na družbeno življenje.«⁵⁷ Poslanec je še govoril o razlikah v naravi, ženskem principu, o tem, da so kvote »moški pristop« in je »škoda, da ga slišimo ravno iz ženskih ust«. Menil je, da v nekaterih okoljih ženske ne želijo vstopati v javno sfero in bi pri sodelovanju žensk v politiki morali izhajati iz neke »realne« situacije, ki je »okrog 12% – mislim, da sem prav rekel – žensk v našem parlamentu, za katere pa še enkrat rečem, da so najboljša spodbuda, njihovo delo za kandidatke na novih volitvah, in prepričan sem, da so dobra spodbuda.«⁵⁸

Uveljavljene ženske se naj ne bi v večji meri odločale za odhod v politiko prav zaradi »borbenega feminizma, ki je naredil največjo škodo, in se bojijo, da jih ne bi označili za možače ali ne vem kaj in se rajši temu izognejo.«⁵⁹

Debata je večkrat nanese na opisovanje in komentiranje poslank v državnem zboru s strani poslancev. Z delom svojih kolegic so bili poslanci zadovoljni, da bi jim lahko dali »priznanje« in jih opisali kot »aktivne, delovne, zagnane.«⁶⁰ Političarke, ki so bile izvoljene v stranki NSi, bi naj bile »mlade, sposobne ženske, ki so v čast, ponos in okras državnemu zboru.«⁶¹ Prav tako je bil zadovoljen župan Kristijan Janc s svetnicami v svoji občini, ki bi naj bile »zelo konstruktivne, delovne in zelo sposobne.«⁶²

»Poglejte naše kolegice, ki so tukaj. Marsikaterega kolega poslanca je lahko sram, ko vidimo, kako se kot levinje v tem parlamentu borijo za to, kar so

⁵² Jožef Ficko, 12. 07. 2005, 8. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁵³ Bojan Kontič, 12. 07. 2005, 8. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁵⁴ Geza Džuban, 12. 07. 2005, 8. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁵⁵ Boštjan Zagorac, 3. 05. 2006, 16. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁵⁶ Ljerka Bizilj, 12. 03. 1996, 38. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁵⁷ Anton Kokalj, 21. 06. 2006, 18. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁵⁸ Prav tam.

⁵⁹ Jožef Jerovšek, 21. 06. 2006, 18. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁶⁰ Miroslav Geržina, 12. 03. 1996, 38. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁶¹ Jožef Jerovšek, 12. 07. 2005, 8. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁶² Kristijan Janc, 12. 07. 2005, 8. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

Število poslank izvoljenih neposredno v DZ po mandatih

Iz tabele je razvidno, koliko žensk je bilo izvoljenih na volitvah neposredno v parlament. Leta 2008 je bilo potrebno zagotoviti vsaj 25 % enega od spolov na posamezni kandidatni listi za volitve. Od leta 2011 pa velja 35 % kvota zastopanosti enega od spolov.

svojim volivkam obljubile. Mislim, za vse kolegice, ki sedite v tem parlamentu. Jaz vas spoštujem. Nimam nič proti temu, da nam ne bi s tem, ko bom pritisnil na gumb, omogočil tudi vam in vašim zanamkam, ki bodo šle na volitve, ugodnejše pogoje, kot jih imajo ženske zdaj. Slabo je, če politične stranke niso sposobne pridobiti svoje ženske, sposobne ženske, ki bi kandidirale.«⁶³

Večkrat se pojavljajo komplimenti poslankam tudi v zvezi z lepoto, ko se jih enači z »okrasom«:

»Sam bi si želel večje spolne uravnoteženosti tukaj v parlamentu, že kot en normalen moški, cel dan sedeti tukaj pa gledati večino samo moške, mislim, da ni tako prijetno, kot če je še kakšen ženski obraz med nami.«⁶⁴

Zagovornik kvot je dejal, da je potrebno poskrbeti, da bodo ženske tudi izvoljene, ne samo, »da polepšajo liste, na katerih sicer dominirajo moški«. Po mnenju nekaterih bi več žensk v parlamentu prineslo »manj napetosti«⁶⁵ in bi »družbo naredilo mehkejšo, tako da bi tudi moški lažje živeli in kasneje umirali«. Izraženo je bilo, da ženske v organe odločanja prinašajo »več racionalnosti, mogoče celo večjo stopnjo odgovornosti, manj narcizizma, celo manj egoizma«. Poslanka je apelirala na vse (potencialne) političarke, da »morajo ostati ženske, brez prevzemanja značilnosti drugega spola, ter ohraniti svojo lastno identiteto«. Če bi bila v parlamentu pariteta, »bi bilo v tem primeru več

⁶³ Vili Rezman, 12. 07. 2005, 8. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁶⁴ Tone Prtljajič, 12. 03. 1996, 38. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁶⁵ Mateja Kožuh-Novak, 12. 03. 1996, 38. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁶⁶ Majda Širca, 20. 06. 2002, 17. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁶⁷ Mojca Kucler-Dolinar, 3. 05. 2006, 16. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁶³ Rudolf Moge, 12. 07. 2005, 8. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁶⁴ Anton Kokalj, 12. 07. 2005, 8. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

modrosti in trezne presoje«. ⁷⁰ Poslanka je povedala, da je »ženska v politiki tista, ki jo humanizira, tista, ki določenemu opraviilu lahko doda svoj drugačen pogled« ter doda, da gleda na kvote kot »na korak naprej, k možnosti komplementarnega sodelovanja tako med politiki kot med političarkami in predvsem na iskren način«. ⁷¹

Ženske so v politiki potrebne tudi zato, da se vključijo v proizvajanje in spreminjanje spolne kategorije »žensk« ter ostalih kategorij, ki osmišljajo »realni« svet. Argumenti poslank, ki so se opredelile proti uvedbi kvot, so se skozi čas spreminjali in postopoma prevzemali bolj kritično pozicijo do delovanja in vloge strank pri umeščanju kandidatke na liste za volitve. Če so bile nekatere v 1990tih letih proti kvotam, ker bi naj bile ponižujoče, žaljive in bi silile ženske v politiko, so se v tretjem tisočletju izražala mnenja o vlogi strank. Bile so kritične do strankarskih vratarjev in odnosa do žensk. Izrazile so, da imajo premajhno moč odločanja znotraj svojih strank. Poslanka je izrazila mnenje, da bi šlo tudi brez kvot, če »bi moški vsaj malo prerasli svoj velik ego in, če bi ženske postavljali na bolj izvoljiva mesta, potem bi bila slika danes v državnem zboru bistveno drugačna, kot jo lahko vidimo sedaj«. ⁷²

Skozi razprave je mogoče razbrati, da bi kvote posegle v delovanje političnih strank, predvsem pri izboranju in nominiranju kandidatov in kandidatke za volitve. Zagotavljanje večjih možnosti za izvolitev žensk v državni zbor je odvisno od ideologije političnih strank in tega, v katere volilne okraje postavljajo svoje kandidate oziroma kandidatke. Zakon o volitvah v državni zbor v 20. členu določa, da se za volitve poslancev in poslank v državni zbor oblikuje 8 volilnih enot. Vsaka volilna enota se razdeli še na 11 volilnih okrajev, kjer se glasuje za eno kandidatko ali kandidata. Stranke, morajo po spremenjeni zakonodaji o volitvah samo zagotoviti določeno število žensk na listah, koliko so pa naklonjene njihovi izvolitvi, pa se lahko pokaže v katere volilne okraje jih postavijo. Kot je pokazala analiza Ženskega lobija, predstavlja razdelitev volilnih enot

v volilne okraje in posledično razvrščanje kandidatke s kandidatne liste na boljše ali slabše izvoljiva mesta, institucionalno oviro za dejansko uveljavitev ustavne določbe, po kateri bi z zakonskimi ukrepi dosegli enake možnosti moških in žensk pri kandidiranju v državne organe. ⁷³ Iz različnih evropskih raziskav je bilo namreč ugotovljeno, da stranke delujejo kot »vratarji« pri volitvah za politične pozicije. ⁷⁴ Stranke delujejo v interesu ohranjanja *statusa quo* in izbirajo sebi podobne kandidate in kandidatke za volitve, ki so po večini moški. Strankarski vratarji pri izbiri ne sprejemajo tveganj z novimi, še ne izkušenimi ali ne znanimi kandidati in kandidatkami, ki bi lahko prinesli manj glasov na volitvah. Zato tudi pri kvotah velikokrat postavljajo še ne uveljavljene (beri: ženske) kandidatke na slabo izvoljive volilne okraje, da »z njimi ne bi tvegali izgube sedeža v parlamentu«. ⁷⁵ Ker ima državni zbor eno najvišjih pozicij strukturne oblasti in predstavlja pomembno institucijo političnega odločanja, so se kvote v Zakon o volitvah v državni zbor uvedle najkasneje.

Poslanke so bile tudi kritične in so izrazile negativne izkušnje, ki jih doživljajo pri svojem delu. Povedano je bilo, da je v politiki prisotna tiha diskriminacija, oviranje žensk pri napredovanju, omalovaževanje in verbalno posmehovanje. Političarke se manj medijsko promovira in tako ne omogoča boljšo vidnost v družbi. Tudi oporekanje ženstvenosti, češ da politika v nekem smislu ni za ženske in je pač s tistimi, ki se v to podajo, nekaj narobe. Poslanka je povedala svojo izkušnjo, da »ženske tukaj v parlamentu slišimo, da smo histerične, psihično labilne, potrebne ginekoloških pregledov in podobno«. ⁷⁶

Zaključek

Družbeno življenje je organizirano okrog razlike med moškim in žensko. Diskurzi o spolnih kvotah bazirajo na binarni ideji moški/ženska, kjer je ženska kategorija nasproti moški katego-

⁷⁰ Gregor Virant, 21. 06. 2006, 18. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁷¹ Mojca Kucler-Dolinar, 21. 06. 2006, 18. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁷² Eva Irgl, 3. 05. 2006, 16. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

⁷³ Murko Pleš et al., Vpliv volilnih okrajev, 31.

⁷⁴ Norris in Lovenduski, Political recruitment; Ilonszki, Siemienińska, Havelkova v Jalušič in Antić Gaber, Ženske-politike-možnosti; Kunovich in Paxton, Pathways to power.

⁷⁵ Antić Gaber, Slovenska politika, 239.

⁷⁶ Majda Širca, 21. 06. 2006, 18. redna seja DZ, dostopno na www.dz-rs.si.

riji. Ženske so tiste, ki se prilagajajo. V diskurzu se dojema ospoljene posameznike in posameznice na podlagi sistema simbolnih razlik, v katerih sta moškost in ženskost na nasprotnih straneh. Moškost je opredeljena kot neženskost. Binarnost spolnega sistema je povezana s konceptom biološkega spola. Ker je biološki spol razumljen kot naravni, zagotavlja esencialistično izhodišče za družbene prakse in zakone. To potrjujejo in reproducirajo tudi subjektivne percepcije poslancev in poslank, ki objektivizirajo zamisli o ženskosti, saj so ustvarjene v instituciji simbolne moči (parlament).

Participacija moških v politiki je (bila) mogoča zaradi ženskega dela v zasebni sferi. Porazdelitev opravil v zasebni sferi lahko teži k odpravljanju neenakosti med spoloma v družbi. Zakonsko določene spolne kvote zagotovijo bolj spolno uravnoteženo kandidaturu na volitvah, vendar ne nujno podobne izvolitve. Čeprav v državah, kjer so bile kvote uvedene, delujejo, same po sebi ne zagotavljajo večje udeležbe žensk v organih odločanja na dolgi rok. Ker kvote delujejo na numeričnem povečanju žensk ne pa v odpravljanju neenakosti med spoloma, niso dovolj. Zagotovo pa lahko pozitivno vplivajo na premike v delovanju strank, da promovirajo ženske v politiki in skušajo pritegniti nove članice. Menim, da se z večjo udeležbo žensk tudi sam prostor politike spreminja, kar posledično vpliva na samo družbo. Vse skupaj pa na daljši rok deluje vzpodbudno za ženske, ki se odločajo za politiko in samo reprezentacijo »ženskosti« v družbi.

Viri in literatura

Arhivsko gradivo

Dokumentacijsko-knjižnični oddelk Državnega zbora RS.

Dobesedni zapisi sej Državnega zbora: I. mandat (19., 23., 24., 38. redna seja, 47. izredna seja), II. mandat (16., 19., redna seja), III. mandat (17., 34., 37. redna seja), IV. mandat (8., 16., 18., 19. redna seja) (dostopno na: <https://www.dz-rs.si>).

Literatura

Antić Gaber, Milica: Slovenia: from voluntary to legislated quotas. *Electoral Gender Quota*

Systems and Their Implementation in Europe (ur. Drude Dahlerup in Lenita Freidenvall). Stockholm: IDEA, 2008, str. 82–92.

Antić Gaber, Milica: Slovenska politika – dobro zastražena moška trdnjava. *Ženske na robovih politike* (ur. Milica Antić Gaber). Ljubljana: Sophia, 2011, str. 227–251.

Antić Gaber, Milica: Poklicne kariere slovenskih političark. *Med javnim in zasebnim: Ženske na trgu dela* (ur. Mateja Sedmak in Zoran Medarič). Koper: Univerza na Primorskem, Založba Annales, 2007, str. 111–130.

Antić Gaber, Milica: Vloga Državnega zbora pri zagotavljanju enakih možnosti obeh spolov v procesih političnega odločanja. *Prihodnost parlamentarne demokracije: zbornik strokovnega srečanja ob 20. obletnici prvih večstrankarskih volitev*, prispevek na konferenci, (ur. Tatjana Krašovec in Mojca Pristavec Đogić). Ljubljana: Tiskarna Državnega zbora, 2010.

Bacchi, Carol Lee: *The politics of affirmative action: »Women«, equality & category politics*. London, New Delhi: Sage, 1996.

Bacchi, Carol Lee: Arguing for and against quotas: theoretical issues. *Women, quotas and politics* (ur. Drude Dahlerup). London, New York: Routledge, 2006, str. 32–51.

Bem, Sandra: *The lenses of gender: transforming the debate on sexual inequality*. New Haven, London: Yale university press, 1993.

Berger, Peter L. in Thomas Luckmann: *Družbena konstrukcija realnosti: razprava iz sociologije znanja*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1988.

Burcar, Lilijana: *Restavracija kapitalizma: repatriarhalizacija družbe*. Ljubljana: Sophia, 2015.

Butler, Judith: *Težave s spolom: feminizem in subverzija identitete*. Ljubljana: Škuc, 2001.

Charlebois, Justin: *Gender and the construction of dominant, hegemonic and oppositional femininities*. Plymouth: Lexington Books, 2011.

Dahlerup, Drude: Introduction. *Women, Quotas and Politics* (ur. Drude Dahlerup). London; New York: Routledge, 2006, str. 3–31.

Dahlerup, Drude: Increasing women's political representation: new trends in gender quotas. *Women in parliament: beyond numbers* (ur.

- Julie Ballington in Azza Karam). Stockholm, IDEA, 2005, str. 141–153.
- De Beauvoir, Simone:** *Drugi spol*. 2. izdaja, 1. knjiga. Ljubljana: Zbirka Krt, 2013.
- Fink Hafner, Danica et al.:** Politične stranke in ženske v času tranzicije. *Ženske na robovih politike* (ur. Milica Antić Gaber). Ljubljana: Sophia, 2011, str. 187–208.
- Foucault, Michel:** *Arheologija vednosti*. Ljubljana: Studia Humanitatis, 2001.
- Freidenvall, Lenita in Drude Dahlerup, Hege Skjeie:** The Nordic countries: an incremental model. *Women, quotas and politics* (ur. Drude Dahlerup). London, New York: Routledge, 2006, str. 55–82.
- Fuszara, Malgorzata:** Poland – a success story? Political history of introducing gender quota in post-communist Poland. *Teorija in praksa*, 54, 2017, št. 2, str. 317–336.
- Gašparič, Jure:** *Državni zbor: 1992–2012*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2012.
- Jalušič, Vlasta:** Stretching and bending the meanings of gender equality policies. *The discursive politics of gender equality: Stretching, bending and policymaking* (ur. Emanuela Lombardo, Petra Meier in Mieke Verloo). New York in London: Routledge, 2009, str. 52–67.
- Jalušič, Vlasta in Milica Antić Gaber:** *Ženske–politike–možnosti: perspektive politike enakih možnosti v Srednji in Vzhodni Evropi*. Ljubljana: Mirovni inštitut, 2001.
- Kunovich, Sheri in Pamela Paxton:** Pathways to power: The role of political parties in women's national political representation. *American journal of sociology*, 111, 2005, št. 2, str. 505–552.
- Lombardo, Emanuela in Vlasta Jalušič, Maro Pantelidou Maloutas, Birgit Sauer:** Taming the male sovereign? Framing gender inequality in politics in the European Union and the member states. *Multiple Meanings of Gender Equality: A Critical Frame Analysis of Gender Policies in Europe* (ur. Mieke Verloo). Budapest in New York: CEU Press, 2007, str. 79–108.
- Lombardo Emanuela in Petra Meier:** Power and gender: policy frames on gender inequality in politics in the Netherlands and Spain. *Journal of Women, Politics & Policy*, 30, 2009, št. 4, str. 357–80.
- Meier, Petra in Emanuela Lombardo, Maria Bustelo, Maro Pantelidou Maloutas:** Gender Mainstreaming and the Benchmarking Fallacy of Women in Political Decision-Making. *The Greek Review of Social Research*, 117, 2005, št. B1, str. 35–62.
- Mencin Čeplak, Metka in Sara Rožman:** Politična socializacija, izobrazba in ambivalentnost politične profesionalizacije žensk. *Teorija in praksa*, 39, 2012, št. 2, str. 356–375.
- Murko Pleš, Angela et al.:** *Vpliv volilnih okrajev na izvoljivost žensk*. Ljubljana: Ženski lobi Slovenije, 2011.
- Norris, Pippa in Joni Lovenduski:** *Political recruitment. Gender, race and class in the British parliament*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- Potrata, Majda:** Pogovor z Majdo Potrata, predsednico parlamentarne Komisije za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti. *Delta*, 2005, št. 1–2, str. 207–237.
- Sgier, Lea:** Gender quota debates as discourses on the public sphere. Prispevek na konferenci, 2004. Dostopno na (12.04.2017): <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/63b14e81-b7c4-49fc-baae-8cb2212ad736.pdf>.
- Sgier, Lea:** Discourses of gender quotas. *European political science*, 3, 2004, št. 3, str. 67–72.

Zusammenfassung

„WIR ZWINGEN FRAUEN IN DIE POLITIK“

Repräsentationen von Weiblichkeit im Spiegel des Diskurses über Frauenquoten im Parlament

Historisch gesehen war die Politik unter allen menschlichen Tätigkeiten am stärksten maskulin. Die institutionalisierte Politik ist ein Bereich, in dem Macht und Herrschaft aufgeteilt werden. In Machtpositionen werden die Posten zum größten Teil von Männern eingenommen. Diese Tatsache ist problematisch, denn die radikale Abwesenheit von Frauen in wichtigen Positionen trägt zur Bewahrung des Androzentrismus der Gesellschaft bei. Für eine stärkere Ausgewogenheit der Geschlechter in der repräsentativen Demokratie wurden in der slowenischen Gesetzgebung neutrale Geschlechterquoten eingeführt. Der Beschluss solcher Quoten war jedoch keinesfalls einfach, der Weg dorthin war lang und wechsellvoll und dauerte von 1994 bis 2006. Die chronologische Übersicht der Beratungen über Gesetzesbestimmungen zur Förderung der Vertretung der Geschlechter in der Politik auf Sitzungen der Staatsversammlung beinhaltet eine genaue Darstellung der Gesetzesänderungsvorschläge. Bereits in der ersten Mandatsperiode wurden Geschlechterquoten diskutiert, sie wurden aber abgelehnt. Ähnlich wurden auch andere Maßnahmen zur Förderung einer ausgewogenen Repräsentation der Geschlechter im Parlament bis zur dritten Mandatsperiode zurückgewiesen, als dann das systematische Gesetz über die Chancengleichheit von Frauen und Männern verabschiedet wurde. Bis zum Jahr 2006, in der vierten Mandatsperiode, wurden dann Geschlechterquoten in den Wahlgesetzen für das Europaparlament sowie Lokal- und Parlamentswahlen festgeschrieben.

Die Thematik der Geschlechterquoten löste im Parlament intensive Diskussionen über die Legitimität und Wirksamkeit solcher Maßnahmen aus, sowohl auf theoretischer als auch auf praktischer Ebene. Der Zweck solcher Diskussionen war die Suche nach überzeugenden Argumenten, gelegentlich führten sie aber zu subjektiven Überzeugungen darüber, was als allgemeines normatives Ar-

gument gelten sollte. Mithilfe der Argumente über die Geschlechterquoten wurde die Bedeutung von Geschlecht, genauer gesagt von »Weiblichkeit« konstruiert, denn die Dynamik der Diskussionen verortete »Frauen« als das andere Geschlecht. Gefestigt wurde dies durch die Überzeugung, dass Politiker ihre »Männlichkeit« bereits durch das Praktizieren von Politik *per se* herstellen. Das Verhältnis der politischen Parteien und/oder der Politiker und Politikerinnen zur Kategorie Frau wird durch ihre Überzeugungen, verwurzelten Normen und Ideologien beeinflusst, die nicht auf Tatsachen beruhen, sondern auf eigenen Auffassungen. Dies ermöglichte den Parteien und/oder Politikern und Politikerinnen, sich abhängig von ihrer stereotypen Denkart zu den positiven Maßnahmen in der Politik unterschiedlich zu positionieren. Die Analyse der Parlamentsdebatten beleuchtet, wie mithilfe des Diskurses verstandesmäßige Geschlechternormen und asymmetrische Machtbeziehungen zwischen den Geschlechtern produziert werden. Es zeigt sich, dass die Quotengegner und -gegnerinnen ihre Argumente mit einem Traditionalismus und einem biologischen Determinismus begründeten. Sie äußerten die Sorge, dass es praktisch unmöglich sein werde eine ausreichende Zahl von Frauen in den Parteien und/oder auf den Kandidaturlisten zu gewährleisten, da Frauen angeblich nicht in die Politik wollten. Beide Seiten, sowohl Befürworter als auch Gegner, stimmten der Ansicht zu, dass Frauen neben ihrer Berufstätigkeit durch die Privatsphäre belastet sind, die als ihre primäre Tätigkeitssphäre verstanden wird. Aus links orientierten Parteien war ansonsten auch die Meinung zu hören, dass die Arbeiten, die traditionell zur weiblichen Domäne gehören, ausgewogen unter beiden Geschlechtern aufgeteilt werden sollen. Demgegenüber können sich rechts orientierte Politiker nicht vorstellen, wie sich Frauen neben der Hausarbeit gleichberechtigt mit Politik beschäftigen können. Das Konzept der Privatsphäre als weiblicher Domäne wurde so gleichermaßen als selbstverständlich beibehalten. Dabei ist aussagekräftig, dass der Diskurs privat/öffentlich nur von (Männern) Politikern benutzt wurde.

Die Repräsentationen von Weiblichkeit als kulturelle Konstruktionen legen einen subtilen Sexismus offen, der sich in Geschlechterstereotypen äußert. In den durchgesehenen Debatten ist ein

großes Maß an essentialistischem Diskurs bemerkbar. Es tauchen Stereotype über die traditionellen, an die Privatsphäre gebundenen Geschlechterrollen von Frauen auf, laut denen Frauen nicht an Politik interessiert und dafür auch nicht befähigt seien und andere Ansichten zu den Dingen und zur Politik hätten; außerdem gab es verschiedene Komplimente der männlichen Abgeordneten über die bisherige Tätigkeit der weiblichen Abgeordnete in der Politik sowie über ihr Aussehen. Der Eintritt von Frauen in die Politik bedeutet den Eintritt in die öffentliche Sphäre, das Entscheiden über allgemeine gemeinsame Angelegenheiten sowie die Mitwirkung an der Staatsmacht. Geschlechterquoten in der Politik destabilisieren somit die Erwartungen hinsichtlich der getrennten Geschlechterrollen von Männern und Frauen in der Gesellschaft und werden gerade deswegen von manchen abgelehnt.

Mit der Einführung von Geschlechterquoten in die Gesetzgebung wird folglich die Verantwortung für die Abschaffung der Unterrepräsentation von Frauen in der Politik von den Schultern der Frauen auf die Schultern der politischen Institutionen verlagert. So können Quoten für Kandidaturlisten bei Wahlen eine der erfolgreichen Methoden sein, mit denen arrivierte Politiker ermuntert werden, mehr Frauen für ihre Parteien zu gewinnen und sie auf ihre Listen zu reihen und entsprechend zu bewerben.

Schlagwörter: Geschlecht, Politik, Parlament, Diskurs, Repräsentationen von Weiblichkeit, Slowenien